

dokladů kontaktů středoevropské a středomořské oblasti. Zamyšlení Petera Mila *Geofyzikálny prieskum včasnoslonských sídlisk – prínos pre archeológiu alebo strata času* je věnováno hledání limitů geofyzikální prospekce a kritickému vyhodnocení jejích výsledků. Čtenář neodborník ocení především přehledný úvod, kde se autor snaží vysvětlit základní principy a možnosti geofyzikálních měření. Jiří Košta a Jiří Hošek ukazují na příkladě nálezů mečů z moravských Mikulčic, že podrobný průzkum předmětů uložených již po léta v depozitářích může přinést podstatné informace týkající se nejen technologických postupů. V případě meče s nápisem ULFBERTH, který byl součástí výbavy hrobu 438 odkrytého v blízkosti trojlodní baziliky, přináší metalografický průzkum doklady o padělání této dříve oblíbené „obchodní značky“. Skupinu přírodovědně orientovaných příspěvků uzavírá práce Blanky Kavánové *Zlaté gombíky z Mikulčic – Spektrometrická analýza*. Důkladná analýza složení 14 mikulčických gombíků předkládá řadu čísel a fotografií technologických detailů těchto šperků, nicméně bez vyhodnocení získaných dat vyznívá poněkud bezradně. Samotný závěr věnovaný sociálnímu postavení osob, v jejichž hrobech byly gombíky nalezeny, nijak nevyužívá výsledky provedených analýz, a těžko se tak dá ubránit pocitu zbytečně vynaložených prostředků.

Společná práce Šimona Ungermana a Danicy Staššikové-Štukovské přináší zhodnocení nálezů skleněných korálků z pohřebiště v Dolních Věstonicích. Rozsáhlý soubor 561 korálků, datovaný od konce 8. do poloviny 11. století, poskytuje základní přehled většiny typů těchto artefaktů na venkovských pohřebištích. Zpracování nejběžnějšího archeologického materiálu, keramice, jsou v konferenčním sborníku věnovány dva příspěvky. Gabriel Fusek na příkladě nálezů z lokality Nitra-Šindolka předkládá shrnutí nejběžnějších technologických stop, se kterými se můžeme setkat na většině raně hradištní keramiky. Jisté rozpaky pak budí úvaha Drahomíry Frolíkové-Kaliszové (*Hrnce, hrnky, hrnečky*) nad objemy raně středověké keramiky z Uherského Hradiště. Výběr materiálu, způsob měření i naivně koncipovaný závěr navozuje pocit Cimrmanovy slepé uličky.

V konečném výčtu nelze pominout dvě práce zaměřené na obecnější problémy archeologie raného středověku. Úvaha Mariana Mazucha nad datováním hmotné kultury doby hradištní předkládá shrnutí obecně známých problémů provádějících datovací postupy, které se občas nikoli náhodou pohybují v „začarovaných“ kruzích. Jakkoli toto zamyšlení nemůže přinést kon-

krétní řešení, varuje před překračováním hranic možného při hledání „co největšího zúžení chronologického intervalu určitého jevu“. Diskusní zamyšlení Michala Lutovského (*Doba hradištní bez hradišť?*) upozorňuje na rozpor, který nastal v souvislosti s posunem datování vzniku opevnění českých hradišť nejdříve do poloviny 9. století. Dochází tak k situaci, kdy v konvenčním rozdělení na starší, střední a mladší dobu hradištní postrádáme pro nejstarší chronologický úsek doklady fenoménu, který mu dává jméno. Na druhé straně připouští, že současná archeologie nedisponuje vhodnějším systémem stanovení jednotlivých vývojových fází, nicméně je třeba větší opatrnosti při jejich definici.

Na závěr nezbyvá než si položit otázku, proč setkávání nad tématy archeologie doby hradištní nenašlo zatím další pokračování. Pravděpodobně se prostě nenašel nikdo, kdo by byl ochoten vynaložit úsilí na organizaci podobného podniku. Je však na místě se také ptát, zda poměrně malé skupině badatelů nehrozí uzavření do svého „jedinečného“ izolovaného světa a zda by nebylo užitečnější hledat, kde by archeologie doby hradištní našla partnery k diskusi nad tématy, která více spojují, než rozdělují.

JAN MAŘÍK

Pavel VAŘEKA a kol., *Archeologie zaniklých středověkých vesnic na Rokycansku II*, Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, Petr Mikota, Plzeň 2008

144 s., CD-ROM, ISBN 978-80-87170-03-8

Druhým svazkem pokračuje publikace výsledků dlouhodobého projektu katedry archeologie ZČU v Plzni věnovaného studiu zaniklých středověkých a novověkých vesnic okresu Rokycany. Úvodní studie s podrobně popsáním cílem a metodikou celého projektu byla již zveřejněna v prvním svazku, proto je úvod omezen na skutečné minimum a většina textu je věnována konkrétním výsledkům jednotlivých dílčích výzkumů. Kniha je věnována zaniklým vesnicím Cháchov, Javor, Kokot a dvoru Nevěžeň.

Všechny kapitoly jsou zpracovány podle jednotného schématu. Po úvodu s popisem přírodních podmínek a dějin předchozího výzkumu autoři hlavní pozornost věnují nedestruktivnímu

výzkumu s celkovým plánem a podrobným katalogem jednotlivých objektů. Následná analýza zjištěných tvarů je v případě Cháchova a Javoru spíše formální, v případě Kokotu mnohem podrobnější. Další část se věnuje movitým artefaktům, získaným během průzkumu. Ve skladbě nálezového fondu převládá keramika, méně často se objevuje mazanice, ostatní nálezy (železo, struska) jsou jen okrajové. Nálezy byly získány povrchovými sběry, v případě Kokotu také mikrosondáží (celkem 20 sond o ploše 0,25 m² rozmístěných mezi objekty). Východisko analýzy keramiky představuje rozdělení do keramických tříd, základ pro dataci pak komparace se souborem keramiky z Plzně. Opět lze uvažovat nad tím, zda práce s keramickým souborem není pouze formální aplikací jinde vytvořených schémat. Základem současné představy o vývoji plzeňské keramiky je brilantní zpracování souboru z výzkumu zaniklého domu čp. 187 (Sedláčkova 1). Nelze však pouštět ze zřetele, že nebyla dosud publikována komparace s jinými plzeňskými soubory, a srovnání keramické produkce mezi různými regiony není zatím propracováno ani z metodického hlediska. Pro současný stav výzkumu středověké keramiky je zcela příznačné, že se autoři obrací k publikovanému plzeňskému souboru a nevyužívají srovnání např. s materiálem z města Rokycan. Při podrobném čtení se navíc nelze ubránit dojmu, že autoři rezignují na vytvoření vlastní relativní chronologie a při pokusu o absolutní zakotvení stejně využívají pouze obecné představy o morfologii okrajů. Na druhou stranu je třeba přiznat, že od malých, převážně sběrem získaných souborů nelze zásadní výpovědní hodnotu očekávat.

Dobrá stav terénních pozůstatků umožnil relativně přesné úvahy o podobě vesnického půdorysu i jednotlivých usedlostí. Ve vsi Cháchově bylo rozpoznáno 9 usedlostí, rozmístěných podél pravidelné trojúhelníkové návsi. Podobný typ představuje i Javor, tentokrát s obdélnou návsi a šesti usedlostmi. Ves Kokot patří k největším zaniklým lokalitám nejen na Rokycansku, ale na celém širším Plzeňsku. Základ urbanistické struktury tvoří protáhlá obdélná náves o rozměrech 450 x 70 m, orientovaná ve směru severozápad – jihovýchod. Na jihozápadní straně bylo rozmístěno 14 štítově orientovaných usedlostí, stejný počet domů je předpokládán na protilehlé straně; užší konce návsi pak uzavíraly dva rozlehlé dvory. Ve všech třech vesnicích převládaly obdélné trojdielné domy, nejspíše dřevěné konstrukce na kamenné podezdívce, se zděnou komorou.

Cenné informace přináší průzkumy bezprostředního zázemí zkoumaných vesnic, zejména

komunikací, vodních toků a těžebních areálů, v případě Kokotu i části záhonové pluziny. Zvláštní typ sídla představuje zaniklý dvůr Nevěžeň. Jádro areálu tvořil trojdielný dům s roubenou síní a zděnou komorou, doplněný dalšími, nejspíš hospodářskými objekty a rybníkem. Dvůr tvoří nepochybně pouze jediná obytná jednotka, avšak její rozsah i počet objektů se vymyká běžným vesnickým areálům. Poslední kapitolu knihy tvoří doplněk k soupisu zaniklých vesnic z pera P. Rožmberského.

Předložená publikace představuje dobrou prezentaci nedestruktivního povrchového výzkumu, s podrobným katalogem terénních reliktnů a velmi kvalitní geodetickou dokumentací. Jednoznačný přínos představuje využití možností geografických informačních systémů, a to nejen při prezentaci terénní dokumentace, ale i pro další analytickou práci. Tyto možnosti jsou sice využity pouze okrajově, věříme ale, že budou plně využity při závěrečné syntéze.

MARTIN ČECHURA

Pavel VAŘEKA, Petr ROŽMBERSKÝ a kol.,
Středověká krajina na střední Úslavě I,
Katedra archeologie Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni,
Plzeň 2009

180 s., CD ROM, ISBN 978-80-87170-04-5

Zájemce o problematiku středověkého osídlení může být potěšen řadou zajímavých titulů, které během posledních pěti let vydala různá univerzitní pracoviště, zejména katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Kolektiv Pavla Vařeky zde v rámci výzkumného záměru „Opomíjená archeologie“ (2005–2011) a dalších navazujících projektů dlouhodobě rozvíjí jedno z atraktivních témat české mediévistiky, kterým je výzkum zaniklých středověkých vsí. Základní cíle a metody výzkumu byly Vařekou již dříve stanoveny a v zásadě navazují na program formulovaný Zdeňkem Smetánkou a Janem Klápštěm. Klíčovými tématy jsou studium (1) archeologických transformačních procesů v lesním prostředí, (2) středověké sídelní struktury, (3) podoby vsí a (4) zázemí vsí a dokladů mnohostranného využití krajiny. Hlavní výzkumnou metodu představuje geodeticko-topografický průzkum doplněný o geofyzikální prospekci, archaeobotanické analýzy a drobné archeologické objevy;